

Stopchak M. V. Confrontation of the Directory of the UPR with Ukrainian left-wing radical political forces in Ukrainian foreign historiography.

The leading trends of Ukrainian foreign historiography on the issue of confrontation of the Directory of the Ukrainian Public Republic with Ukrainian political parties of the left-wing radical direction are analyzed in the article. The main groups of historiographic sources dedicated to the problem are defined, systematized, characterized; methodological approaches to the theme of Ukrainian and foreign historians are analyzed; the issues that need further scientific research and interpretation are identified.

Keywords: Ukrainian foreign historiography, Directory of the UPR, Ukrainian left-wing radical political parties, the Ukrainian Social Democratic Labour Party (of the independent), Ukrainian Socialist-Revolutionary Party (of the Borotbists).

УДК 930.1:37.011.31(477.54).62"1917/1921"

Т. О. Маньківська

ПРОБЛЕМА СТАНОВИЩА ВЧИТЕЛІВ СЛОБОЖАНЩИНИ У 1917–1921 рр. У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

У статті аналізуються наукові праці сучасних українських дослідників, присвячені історії становлення національної системи освіти в період національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. Розкривається ступінь наукового вивчення проблем становлення вчительства на Слобожанщині, особливостей його гендерно-вікового, соціального і національного складу, підготовки, професійної організації та ролі в розвитку шкільної освіти регіону в 1917–1921 рр., визначаються перспективи подальшого дослідження зазначеної проблематики.

Ключові слова: сучасна українська історіографія, учительство, шкільна освіта, Слобожанщина, національно-визвольні змагання.

З проголошенням незалежності в Україні настає новий етап у розвитку історичних досліджень. Великий інтерес у науковців викликають теми з історії українського державотворення 1917–1921 рр., які в радянський період взагалі не вивчались, а короткі згадки про діяльність Центральної Ради, урядів Української Держави П. Скоропадського, Директорії супроводжувались різким осудом і накладенням ідеологічного кліше, як от “буржуазний”, “націоналістичний”, “контрреволюційний”. Зняття ідеологічних заборон, розсекречення раніше недоступних архівних фондів посилили інтерес дослідників до даної проблематики.

1917–1921 рр. стали важливим періодом розвитку шкільництва в Україні, активну участь у якому взяли вчителі. Оскільки ця тема викликала значний інтерес у науковців, то на сьогодні маємо досить потужний масив досліджень з історії освітнього руху в Україні у період національно-визвольних змагань.

Окремі автори здійснюють аналіз історіографії з питань розвитку освіти в Україні в 1917–1921 рр., зокрема В.П. Киридон [1], Ю.І. Чирва [2], О.П. Ситніков [3]. Більш детально історіографія про вчительську інтелігенцію досліджується О.Л. Кірюнкою [4]. Однак авторка зосереджується на першому десятиріччі радянської влади, а період українських національних урядів у її праці не розкривається.

Оскільки вчительство відіграло важливу роль в освітніх процесах в Україні, вважаємо за доцільне дослідити його правовий статус, рівень життя, умови праці у період національно-визвольних змагань. Слобожанщина як окремих історико-етнографічний регіон мала певні відмінні риси у розвитку шкільної освіти і складі вчительських кадрів, пов'язані з політичними умовами 1917–1921 рр., особливостями національного складу населення, територіальними розташуванням. Тому основними завданнями даної статті є аналіз досліджень, у яких розкривається проблема становлення вчителів Слобожанщини в період національно-визвольних змагань.

Існує невелика кількість історичних праць, де предметом дослідження виступає вчительство України в період 1917–1921 рр. Особливе значення мають монографії І.О. Кліцакова “Педагогічні кадри України (1917–1937 рр.)” й “Учительство: трудная судьба (1917–1937 рр.)” [5], у яких здійснена спроба критично проаналізувати соціально-економічні та політичні умови існування радянського вчительства та проблеми його взаємовідносин з органами влади. Однак автор зосереджується лише на політиці радянського керівництва в зазначений період, показує керівну роль саме більшовицьких урядів у підготовці та вихованні вчителів у 1917 – 1937 рр., оминаючи діяльність українських національних урядів. І.О. Кліцаков зазначає, перші організації Спілки робітників освіти і соціалістичної культури були створені саме на Харківщині.

У сучасній українській історіографії є приклади дослідження розвитку освіти в регіональному аспекті. Короткі відомості з історії освітнього руху та становлення вчительства Східноукраїнського регіону в зазначений період містяться у праці В.С. Курила [6]. Окремі розвідки В.В. Ковалю присвячені проблемі правового і матеріального становища шкільних учителів Поділля в добу Гетьманату П. Скоропадського [7].

Предметом історіографічного огляду також стали узагальнюючі праці з історії освіти 1917 – 1921 рр., у яких приділяється увага питанням правового та матеріального становища вчительства в Україні.

Дослідження А.М. Боровика “Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917 – 1920 рр.)” [8] містить відомості про підготовку вчителів до роботи в українських школах, зокрема, про

заснування Педагогічної академії, проведення курсів українознавства та ін., а також про діяльність Всеукраїнської учительської спілки у цій сфері.

Інтерес викликає праця І.Г. Передерій "Розбудова національної системи освіти в Україні за доби Центральної Ради: історичний аспект"[9]. Авторка вивчає державну політику в галузі освіти за доби Центральної Ради, розкриває діяльність уряду, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та різноманітних культурно-освітніх товариств з побудови національної системи освіти в Україні. У праці містяться також короткі відомості з проблеми становища педагогів, а саме про діяльність вчительських професійних організацій, значення роботи першого та другого Всеукраїнських учительських з'їздів, демобілізацію вчителів з армії, їх матеріальне забезпечення, проведення курсів перепідготовки педагогів для роботи в українській школі. Авторка відзначає високу професійність лекторів харківських літніх учительських курсів 1917 р., що забезпечила якісну підготовку їхнім слухачам, однак наголошує на повільних темпах розвитку української початкової та середньої освіти в Харківській губернії (як і в Катеринославській, Херсонській і Таврійській губерніях).

У праці М.В. Марчука [10] аналізуються освітні процеси в Україні 1917 - 1920 рр. Автор розкриває політику урядів у цій галузі, виділяючи здобутки та критикуючи прорахунки. М.В. Марчук наголошує на тому, що саме всеукраїнські вчительські з'їзди 1917 р. визначили основні засади перетворень у системі освіти, а їх резолюції стали основою офіційної політики національних урядів. Автор звертає увагу, що наявність проблеми із забезпеченням вчительськими кадрами, підготовленими до роботи саме в українських школах, та відповідними підручниками негативно позначилась на процесах українізації шкільної освіти в Україні.

У монографії Д.Ф. Розовика [11], окремий розділ якої присвячений визначенню місця освіти у державотворчій політиці українських урядів, міститься важливий матеріал щодо результатів всеукраїнських учительських з'їздів 1917 р., ролі місцевих адміністрацій і громадськості у побудові української початкової і середньої школи, зокрема і в Харківській губернії. Особливу увагу автор приділяє аналізу заходів урядів, спрямованих на створення нової системи педагогічних навчальних закладів в Україні, а саме: організації літніх учительських курсів з українознавства у 1917 і 1918 рр., розширення мережі вчительських інститутів і семінарій, реформування педагогічних навчальних закладів радянською владою. Окрім того, дослідження Д.Ф. Розовика містить багатий фактологічний матеріал про освіту в період національно-визвольних змагань.

У праці Н.В. Агафонової [12] розкривається питання становлення національної системи освіти в Україні, дається коротка характеристика проблеми участі вчительства в освітньому русі, зниження рівня його матеріального забезпечення, ролі у шкільному управлінні, професійній організації. Авторка відстоює положення про те, що недемократизм у кадровій політиці радянської влади є продовженням такої самої поведінки Центральної ради, гетьманського уряду і Директорії. Однак, на нашу думку, існувала принципова різниця у ставленні українських національних урядів і радянської влади до вчительства. Зокрема, розділення педагогів на "старих" з дореволюційним досвідом роботи, до яких органи влади ставились з упередженням, та "нових", які виявляли прихильність до радянської влади, було характерним саме для політики більшовиків. При цьому сама ж авторка звертає увагу на проведенні перевиборів учителів та перевірці їхньої партійної приналежності (наводяться дані по Ізюмському повіті Харківської губернії) радянською владою.

О.М. Завальнюк та Ю.В. Телячий у праці "Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917-1920)" [13] детально аналізують заходи урядів у галузі освіти в Україні, торкаючись у тому числі ролі Всеукраїнських учительських з'їздів, розробки програм і видання шкільних підручників, реформування педагогічних навчальних закладів, деяких аспектів правового регулювання вчительської праці в Україні. Однак окремо питання становища вчительства в даному дослідженні не аналізується.

В останнє десятиріччя з'явилися дисертаційні дослідження Ю.В. Телячого [14], Н.Ю. Ротар [15], В.Г. Богуславської [16], О.П. Машевського [17], О.В. Балицької [18], А.А. Кравченко [19], проблематика яких тією чи іншою мірою стосується теми, обраної для дослідження. Роботи даних авторів присвячені аналізу політики українських національних урядів у галузі освіти, заходів по створенню української початкової і середньої школи і забезпечення її вчительськими кадрами. Також побіжно аналізується просвітницька діяльність вчительства, висвітлюється діяльність Всеукраїнської вчительської спілки. Зокрема, А.А. Кравченко звертає увагу на ставлення російських учительських кіл до українізації шкільної освіти у період Гетьманату П. Скоропадського, а також розкриває роль професійних учительських організацій у заснуванні українських середніх навчальних закладів. О.В. Балицька також наголошує на важливій ролі педагогів у культурно-просвітницькому житті суспільства, що проявлялась через роботу учительських з'їздів, участі в розробці підручників чи заходах із позашкільної освіти.

У низці публікацій автори торкаються окремих питань зазначеної проблематики. У дослідженні Е.М. Мельника [20] розкривається проблема становища національної школи й вчительства в період денікінського режиму, висвітлюється роль Всеукраїнської вчительської спілки і Товариства шкільної освіти (філії якого функціонували в різних містах України, у тому числі й у Харкові) у боротьбі проти утисків української школи.

Важливе значення мають дослідження Н.А. Сорочан [21], присвячені історії становлення національної школи на Харківщині та першій українській гімназії імені Б. Грінченка у Харкові. Авторка торкається не лише діяльності громадських організацій, зокрема харківського товариства "Просвіта", та органів місцевого самоврядування в цій галузі, але і коротко аналізує якісний склад учительства першого українського середнього навчального закладу в даному регіоні, умови його праці і рівень підготовки.

Цілий ряд наукових праць сучасних істориків присвячений проблемам розвитку освіти в УСРР і становищу вчительства в 1920-х–1930-х рр. Слід відзначити дослідження Г.В. Касьянова “Українська інтелігенція 1920-х–30-х років: соціальний портрет та історична доля” [22], В.В. Липинського “Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки” [23], розвідки Г. Єфіменка, зокрема “Соціальне обличчя вчительства в контексті трансформації суспільства (1920-ті роки)” [24], дисертаційні дослідження В.Л. Борисова “Становлення та розвиток загальноосвітньої школи в Україні 1920–1933рр.” [25] і Є.М. Стрижака “Кадрове забезпечення середньої та вищої школи УСРР: історичний досвід 1920–1930-х років” [26]. Хоча хронологічні рамки даних наукових праць виходять за межі нашого дослідження, однак у них містяться цінні матеріали про відношення радянської влади до педагогів шкіл, деякі відомості про склад учительства в Україні в 1920–1921 рр., аналізуються причини погіршення його правового становища та матеріального забезпечення.

Значну увагу проблемам розвитку освіти у період національно-визвольних змагань приділяли автори історико-педагогічних досліджень. М.Г. Кукурудзяк, М.М. Собчинська [27] у своїй праці торкаються питань матеріально-технічного забезпечення шкіл, розробки навчальних планів для українських початкових і середніх навчальних закладів, педагогічної освіти в 1917–1921 рр., використовують багатий фактологічний матеріал, подають відомості про ріст мережі початкових шкіл протягом 1917–1918 рр., зокрема і на Харківщині. Автори звертають основну увагу на розвиток національної школи в період існування Української Народної Республіки.

Проблемам реформування шкільної освіти в період Української національно-демократичної революції присвячено розділ монографії Л.Д. Березівської [28]. Авторка зупиняється, зокрема, і на проблемах створення системи управління освітою, українізації шкіл, забезпеченні їх підготовленими вчительськими кадрами, заходах з організації праці педагогів у школах (створення педагогічних рад, перегляд норм навантаження на вчителів, порядок призначення і звільнення з посади вчителя та ін.) та інших питаннях, що були важливою частиною освітньої політики національних урядів протягом 1917–1920 рр.

Прикметною є увага фахівців з історії педагогіки до проблеми становлення системи педагогічної освіти в Україні у 1917–1921 рр. Дослідження Н.М. Дем'яненко, І.М. Кравченко [29], С.О. Нікітчиної [30], А. Булди [31] висвітлюють проблеми загальної педагогічної підготовки вчителя у період національно-визвольних змагань. Автори аналізують навчально-виховну роботу учительських семінарій та інститутів, розкривають роль народних університетів у справі формування педагогічних кадрів, звертають увагу на проблему дефіциту вчителів. Коротко історія розвитку педагогічних навчальних закладів саме Харківщини в 1917–1921 рр. висвітлюється на сторінках дослідження “Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Харківська область” [32], виданого під загальною редакцією І.Ф. Прокопенка.

Помітний внесок у справу вивчення зазначеної проблеми зробили праці з історії української преси даного періоду. Так, зокрема, у роботі Г.Я. Рудого [33] окремий розділ присвячено пресі як джерелу дослідження освіти і науки. У ньому характеризується висвітлення у періодичних виданнях деяких аспектів проблеми становища вчительства в 1917–1921 рр., а саме: підготовка педагогічних кадрів, проблема забезпечення вчителями, особливо в сільських школах, критичні матеріали про роботу педагогічних курсів, підвищення кваліфікації педагогів за радянської влади, робота учительських з'їздів, проблема відносин між Народним комісаріатом освіти і Всеукраїнською учительською спілкою та її подальша ліквідація.

Інтерес викликає праця В. Зайченка “Проблеми української національної школи в пресі (друга половина XIX – початок XX ст.)” [34], окремий розділ якої присвячено висвітленню у пресі розбудови нової української школи у 1917–1921 рр. Автор аналізує публікації журналу “Вільна українська школа” (друкований орган Всеукраїнської учительської спілки), значна частина яких присвячена роботі учительських з'їздів, професійній організації вчительства, діяльності Всеукраїнської учительської спілки, проблемам підготовки педагогічних кадрів.

Отже, сучасна історіографія представлена низкою праць з історії освіти в Україні в 1917–1921 рр., у яких дослідниками були відкинута ідеологічні штампи у висвітленні зазначеної проблематики, залучено новий фактичний матеріал, що дозволило розкрити окремі аспекти становища шкільних педагогів в Україні у 1917–1921 рр. Однак, комплексні узагальнюючі праці, у яких би в регіональному аспекті досліджувалось учительство Слобожанщини як окрема соціально-професійна група, його правове становище, склад, матеріальне забезпечення, участь в освітньому русі, наразі відсутні. Без висвітлення цих питань історія розвитку освіти на Слобожанщині буде неповною, а це надає науковій актуальності подальшим розвідкам з даної проблеми.

Джерела та література

1. Киридон П.В. Освітня справа доби гетьманату (квітень – грудень 1918 року) в контексті сучасної вітчизняної історіографії Української Держави П. Скоропадського / П.В. Киридон // Історична пам'ять. – 2002. - № 1 – 2. – С. 55 – 62.
2. Чирва Ю.І. Розвиток народної освіти України (1917–1932 рр.): історіографія проблеми: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Чирва Юрій Іванович. – Дніпропетровськ, 1995. - 18 с.
3. Ситніков О.П. Освіта в Українській СРР (1920-ті роки): історіографія: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Ситніков Олександр Пантелійович – К., 2003. – 16 с.
4. Кір'янова О.Л. Науково-педагогічна і вчительська інтелігенція радянської України в умовах культурно-освітніх перетворень 20–30-х рр. XX ст.: історіографія: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Кір'янова Олена Леонідівна – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 21 с.

5. Клицаков И.А. Учителство: трудная судьба (1917–1937 гг.) / И.А. Клицаков; Горловский гос. пед. ин-т иностр. языков имени Н.К. Крупской. – Луганск, 1993. – 186 с.; Клицаков И.О. Педагогичні кадри України (1917–1937 рр.) / І.О. Кліцаков. – Донецьк: Юго-Восток, 1997. – 310 с.
6. Курило В.С. Освіта і педагогічна думка Східноукраїнського регіону у ХХ столітті / В.С. Курило. – Луганськ: ЛДПУ, 2000. – 460 с.
7. Коваль В.В. Становище народного вчителства в період гетьманату П. Скоропадського (за матеріалами журналу “Село”) / В.В. Коваль // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т.12. – С. 415 – 422.
8. Боровик А.М. Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917 – 1920 рр.) / А.М. Боровик. – Чернігів: КП “Видавництво “Чернігівські обереги”, 2008. – 368 с.
9. Передерій І.Г. Розбудова національної системи освіти в Україні за доби Центральної Ради: історичний аспект: Монографія / І.Г. Передерій. – Полтава: вид-во ПолтНТУ, 2009. – 160 с.
10. Марчук М.В. Освітні процеси в Україні в період національно-культурного відродження 1917 – 1920-х років / Микола Марчук. – Коломия: Вік, 2002. – 61 с.
11. Розовик Д.Ф. Культурне будівництво в Україні у 1917 – 1920 рр.: до 175-ї річниці Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка / Д.Ф. Розовик; Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К.: Аквілон-Плюс, 2011. – 543 с.
12. Агафонова Н.В. Становлення національної системи освіти в Україні: 1917 – 1920 рр. / Н.В. Агафонова. – Одеса: Принт Мастер, 2002. – 205 с.
13. Завальнюк О.М. Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917 - 1920): історичний нарис / О.М. Завальнюк, Ю.В. Телячий. – Кам’янець-Подільський: “Абетка НОВА”, 2001. – 212 с.
14. Телячий Ю.В. Реформа української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917–1920): історичний аспект: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Телячий Юрій Васильович – Чернівці, 2000. – 16 с.
15. Ротар Н.Ю. Діяльність українських національно-демократичних урядів в галузі освіти (1917–1920 рр.) автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Ротар Наталія Юріївна. – Чернівці, 1996. – 22 с.
16. Богуславська В.Г. Народна освіта України в добу національно-демократичної революції 1917–1920 рр.: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Богуславська Валентина Григорівна. – Донецьк, 2001. – 19 с.
17. Машевський О.П. Політика уряду гетьмана П. Скоропадського в галузі освіти, науки, мистецтва: (квітень – грудень 1918 р.): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Машевський Олег Петрович – К., 1997. – 16 с.
18. Балицька О.В. Громадсько-політична діяльність української інтелігенції (березень 1917 – квітень 1918 рр.): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Балицька Олена Віталіївна. – Київ, 1993. – 23 с.
19. Кравченко А.А. Українська загальноосвітня середня школа в період визвольних змагань (1917–1920 рр.): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / Кравченко Алла Анатоліївна. - Запоріжжя, 2002. – 16 с.
20. Мельник Е. Боротьба Всеукраїнської учительської спілки за збереження національної школи в часи денікінщини / Е. Мельник // Історичний журнал. – 2005. – № 6. – С. 83 – 89; Мельник Е. Боротьба громадських організацій в Україні за збереження української національної школи в період денікінщини (вересень – грудень 1919 р.) / Е. Мельник // Вісник Кам’янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Історичні науки. – 2008. – Вип. 1. – С. 122 – 140.
21. Сорочан Н.А. Перша українська гімназія у Харкові за часів Центральної ради і Гетьманату П. Скоропадського / Н.А. Сорочан // Харкову – 350 років: історичні аспекти та погляд на сучасні проблеми: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 20 квітня 2004 р.). Ч. 1. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка; уклад.: Е.І. Романова, Л.В. Хлесткова. – Х., 2004. – С. 177 – 183; Сорочан Н.А. Харківське товариство “Просвіта” і відродження української школи за доби Центральної ради (березень 1917 – квітень 1918 р.) / Н.А. Сорочан // Збірник наукових праць: історичні науки. Науковий вісник ХДПУ. – Вип. 1. – Х.: “Основа”, 1998. – С. 110 – 115.
22. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920-х – 1930-х років: соціальний портрет та історична доля / Г.В. Касьянов. – К.: Глобус, Вік; Едмонтон: Канадський ін-т Українських студій Альбертського Університету, 1992. – 176 с.
23. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-і роки / В.В. Липинський; Донецький державний технічний університет. – Донецьк: РВА ДонДТУ, 2000. – 248 с.
24. Єфіменко Г. Соціальне обличчя вчителства УСРР в контексті трансформації суспільства (1920-і роки) / Г. Єфіменко // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвідомчий зб. наук. праць – Вип. 17. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2007. – С. 138 – 161.
25. Борисов В.Л. Становлення та розвиток загальноосвітньої школи в Україні 1920–1933 рр.: дис. ...канд. іст. наук: 07.00.01 / В.Л. Борисов; Дніпропетровський нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2003. – 190 арк.
26. Стрижак Є.М. Кадрове забезпечення середньої та вищої школи УСРР: історичний досвід 1920–1930 років: дис. ...канд. іст. наук: 07.00.01 / Є.М. Стрижак; Черкаський держ. технологічний ун-т. – Черкаси, 2007. – 200 арк.
27. Кукурудзяк М.Г. З історії національної школи і педагогічної думки в Українській Народній Республіці / М.Г. Кукурудзяк, М.М. Собчинська. – Кам’янець-Подільський: Абетка, 1997. – 175 с.
28. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: монографія / Л.Д. Березівська. – К.: Богданова А.М., 2008. – 406 с.
29. Дем’яненко Н.М. Учителські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): монографія / Н.М. Дем’яненко, І.М. Кравченко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т вищої освіти АПН України. – К.: Фенікс, 2010. – 510 с.
30. Нікітчина С.О. Становлення і розвиток системи професійно-педагогічної підготовки вчителів історії в Україні (1917–1991 рр.): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора. пед. наук / Нікітчина Світлана Олександрівна – К., 1998. – 33 с.
31. Булда А. Професійна підготовка вчителів історії у період національно-визвольних змагань (1917 – 1920 рр.) / А. Булда // Історія в школі. – 1998. – № 1. – С. 2 – 7.
32. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Харківська область. / Акад. пед. наук України та ін.; [за заг. ред.: І.Ф. Прокопенко]. – К.: Знання України, 2009. – 431 с.
33. Рудий Г.Я. Преса України 1917 – 1920 рр. як об’єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти / Г.Я. Рудий. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 548 с.
34. Зайченко І.В. Проблеми української національної школи у пресі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) / І.В. Зайченко; [за ред. М.Д. Ярмаченка]. – Львів, 2002. – 344 с.

Маньківская Т. А. Проблема положения учителей Слобожанщины в 1917–1921 гг. в современной украинской историографии.

В статье анализируются научные труды современных украинских исследователей, посвященные истории становления национальной системы образования в период национально-освободительной борьбы 1917–1921 гг. Раскрывается степень научного изучения проблем положения учительства Слобожанщины, особенностей его гендерно-возрастного, социального и национального состава, подготовки, профессиональной организации и роли в развитии школьного образования региона в 1917–1921 гг., определяются перспективы дальнейшего исследования обозначенных проблем.

Ключевые слова: современная украинская историография, учительство, школьное образование, Слобожанщина, национально-освободительная борьба.

Mankivska T. O. The problem of Slobozhanshchyna teachers' standing during 1917–1921 in modern Ukrainian historiography.

Scientific works of modern Ukrainian researchers dedicated to history of national educational system formation during the period of national liberation movement (1917–1921) are analyzed in the article. The degree of scientific investigation of the problem of Slobozhanshchyna teachers' standing, particularities of their gender-age, social and national staff, professional training, trade organization and role in the development of school education in a region during 1917–1921 are discovered; prospects of a further investigation are defined.

Keywords: modern Ukrainian historiography, teachers, school education, Slobozhanshchyna, national liberation movement.

УДК [930.1:070](477)"1948/1951"

I. O. Postyka

УКРАЇНОМОВНА ПРЕСА РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО ЗНАЧЕННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ РАД В УКРАЇНІ (1948–1951 рр.)

У статті проаналізовані матеріали україномовних газет республіканського значення, в яких розкривається історія діяльності жіночих рад в Україні у 1948–1951 рр. та визначені їх інформативні можливості. Зазначена джерелознавча цінність республіканської преси при вивченні жіночих організацій Радянської України. При вивченні історії діяльності жіночих рад в Радянській Україні значний внесок в історичну науку робить преса, як один з основних видів джерел по цьому питанню. Сьогодні не має спеціальних джерелознавчих досліджень, в яких би аналізувалася україномовна преса як джерело з історії діяльності жіночих рад на Україні у 1948–1951 рр., що і обумовлює актуальність даної статті.

Ключові слова: жіночі ради, жіночі організації, преса, Центральний Комітет, джерелознавча база.

В сьогоденнішніх умовах розбудови української державності важливого значення набуває вивчення історії діяльності жінок у різні історичні епохи. З часу проголошення незалежності України в нашій державі утверджуються демократичні традиції, створюються умови для активної участі жінок в громадсько-політичному та суспільному житті країни. Останнім часом стає очевидно, що політичний і громадський статус жінки в нашій державі змінився. Поступово відбувається переосмислення ролі жінки в суспільстві в цілому.

У вітчизняній історичній літературі аналізу преси радянського періоду присвячені ряд праць таких вчених як М. Чорноморський, І. Маковійчук, І. Крупський, А. Животко та інші. Так, М. Чорноморський у своїй праці "Периодическая печать" [1] класифікував радянську періодику за територіальною ознакою та за видавцями. У цій роботі автор здійснив характеристику складу матеріалів газет та розглянув основні групи матеріалів: передові статті, документальні матеріали, оперативні матеріали, статті, газетна інформація, критика, бібліографія, об'яви та інші. Український учений А. Животко у роботі "Історії української преси" [2], використовуючи архівні матеріали, об'єктивно та всебічно показав, у яких умовах розвивалася періодика України від зародження до Другої світової війни. А. Животко описав і прокоментував пресу, яка виходила за межами України та належала представникам української діаспори. Великого значення для вивчення республіканської преси набуває монографія І. Крупського "Флагман советской печати Украины" [3], де автор досліджував роль республіканської газети "Радянська Україна", розглядав становлення та роль газети в суспільному житті країни. В монографії І. Маковійчука "Преса Радянської України в умовах розвинутого соціалізму" [4] розглянута історія розвитку преси України, визначена її роль у житті суспільства. Проаналізувавши наявну літературу, можна констатувати, що сьогодні ми не маємо спеціальних джерелознавчих досліджень, в яких би аналізувалася україномовна преса як джерело з історії діяльності жіночих рад на Україні у 1948 – 1951 рр., що і обумовлює актуальність даної статті.

Мета статті – проаналізувати матеріали україномовних газет республіканського значення (газети, які належали вищим органам влади України) та визначити їх роль і внесок у формування джерелознавчої бази з даної теми.

Особливу роль у справі активізації участі жінок України у суспільному житті в період Радянського Союзу були покликані виконувати такі жіночі організації, як жіночі ради. Вони створювалися повсюдно: на заводах, на шахтах, у колгоспах, на залізничних вузлах та ін. Ці організації діяли як у великих містах та районах, так і у селах України. Вони були покликані, насамперед, здійснювати пропагандистську агітаційну роботу серед